

הקדמה

ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו. ימות המשיח, תחיית המתים והעולם הבא - שלוש תקוות שענינו כלות, מצפות ומייחלות אל התקופה שבה נראה עין בעין בהתגשמותן, בד בבד עם התגלות כבוד ה' והשגחתו על הארץ.

יחד עם אותה ציפיה גדולה, לא תמיד מושגים אלה ברורים לנו. מה סדר המאורעות? מה יקרה בימות המשיח? איך נקום בתחיית המתים? ומה בדיוק מצפה לנו בעולם הבא? כל אלו שאלות המטרידות את המאמינים בתורת משה.

במטרה לבאר זאת התייחס הרמב"ם בחיבוריו השונים הן לימות המשיח ולתחיית המתים, והן לעולם הבא. הוא הסביר את סדר המאורעות, כתב מה המאפיינים של כל תקופה, ולימד אותנו לאלו דברים עלינו לצפות, ואלו דברים לא יקרו - אף שההמון סבור שיתרחשו.

למרות דבריו המפורשים - היו שטעו במה שכתב והבינו אותם אחרת מכוונתו. לשם כך טורח הרמב"ם וכותב מאמר זה. מאמר תחיית המתים - מטרתו לבאר את עניני תחיית המתים, ולהשיב על הקושיות השונות שהועלו כנגד שיטתו של הרמב"ם בנושא.

לתחיית המתים קשר הדוק אל שני חלקיו הנוספים של המשולש - ימות המשיח והעולם הבא, וכמתבקש ניגע גם בהם במאמר זה, כאשר, לדעת הרמב"ם, העיקרי והעליון משלושתם הוא העולם הבא, שבו הנשמות קיימות לנצח ונהנות מזיו השכינה.

בעוסקנו בסוגיות חשובות אלה, נושאים אנו תפילה, מקווים ומייחלים לבוא הגאולה העתידה, ולקיימת עם ישראל כולו בתחיית המתים, על כל דורותיו עד אבותינו הקדושים, במהרה בימינו אמן.

ביאורים

לעתים קורה שאדם מנסה להסביר ולבאר עניין מסוים בצורה ברורה שאינה משתמעת לשתי פנים, ואף על פי כן טועים האנשים בדבריו, עד כדי הבנת ההפך מכוונתו.

דבר זה קרה אף לקב"ה בעצמו: הקב"ה, באמרו "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", התכוון להסיר כל אפשרות של 'שניות' - דהיינו ההנחה כאילו ישנם מספר 'אלים'. "ה' אלוהינו" הוא 'ה' אחד" - לא משנה באיזו הופעה ניפגש אתו. ודא עקא, דווקא מפסוק זה טעו הנוצרים ויצרו את אמונת השילוש.

כך, אומר הרמב"ם, ארע גם לו עצמו - אנשים מעם ישראל טעו בדבריו ופירשו אותם אחרת.

בחיבוריו השונים עוסק הרמב"ם בעיקרי התורה, שבהם צריך להאמין כל אדם מישראל. הרמב"ם התכוון להאיר עניין שלא התעסקו עמו מספיק קודם לכן, עניין 'העולם הבא'. אך ההרחבה בו גרמה לטעות בעניין אחר.

אף שיש שטעו בכתוב, אין זה פוגם בשכר הכותב. כשמטרת החיבור היא לקרב את דברי חז"ל העמוקים להבנת כל אדם, גם לאלו שאינם יכולים להבין את העמוקות, אף אם החיבור לא יוסיף ביאור, עדיין שכר הכוונה עודנו קיים. מכוח ההבנה בתועלת הרבה בחיבורים אלו ובחשיבות כתיבתם גם אם לא יועילו הרבה - נכתב החיבור הזה ונוספים כמותו, ובהם הרמב"ם מבאר עיקרים ועניינים חשובים בדברי חז"ל.

איגרת תחיית המתים

[תרגום ר"ש אבן תיבון]

אֵינְנו רְחוּק שְׂיִכּוֹן אֲדָם לְבָאָר עֵינֵי הַקְּדָמָה^ו מִן הַהֶקְדָּמוֹת בְּלִשׁוֹן מְבֹאָר פְּשׁוּט, וְיִשְׁתַּדֵּל בּוֹ לְדַחֹת הַסְּפָקוֹת וְלְהַסִּיר הַפְּרוּשִׁים^ז, וְיִבְיִנו חוֹלֵי הַנְּפֹשׁוֹת מִן הַלִּשׁוֹן הַהוּא הַפֶּה הַהֶקְדָּמָה אֲשֶׁר כִּן לְבֹאָרָה.

וְהִנֵּה אֲרַע פְּיֹצָא בְּזֶה בְּדַבְרֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהוּא כְּאֲשֶׁר כִּן אֲדוֹן הַנְּבִיאִים לְהוֹדִיעֵנו בְּדָבָר ה' יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא אֶחָד וְאֵין שְׁנֵי לוֹ, וְלְהַסִּיר מִנְּפֹשׁוֹתֵינוּ הַדְּעוֹת הַנְּפֹסְדוֹת אֲשֶׁר הָאֲמִינוֹם הַמְּשֻׁנִּיִּים^ח, אֲמַר מְבֹאָר לְזֹאת הַפְּנֵה^ט "שִׁמְעֵ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד". וְהִבְיֵאוּ^י רְאִיָּה מִזֶּה הַפְּסוּק עַל שֶׁהָאֵל הוּא שְׁלֹשָׁה וְאֶמְרוּ, אֲמַר "ה' אֱלֹהֵינוּ" וְאֲמַר "ה'" - הֲרֵי אֵלוֹ שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת. וְאֲמַר אַחֵר כֶּךָ "אֶחָד" - רְאִיָּה שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה, וְהַשְׁלֹשָׁה אֶחָד. וְחִלְלָה לְאֵל.

וְכִשְׁאֲרַע דְּבָר זֶה בְּדַבְרֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כֹּל שֶׁכֵּן שִׁיֵּאֲרַע כְּכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּדַבְרֵי בְּשׂוֹר וְדָם. וְכִאֲשֶׁר אֲרַע לְקִצֵּת הָאָמָה בְּפִרוּשׁ דְּבָרֵינוּ בְּפִנֵּה מִפְּנֵוֹת הַתּוֹרָה. שֶׁאֲנַחְנוּ כּוֹנְנוּ לְהַעִיר עַל פְּנֵה גְדוּלָּה שְׁלֵא הִיוּ מְשֻׁגָּחִים אֵלֵיהָ, וְסִפְקוֹ^י מִפְּנֵי זֶה בְּפִנֵּה מְבֹאָרֵת גְּלוּיָה בְּאָמָה אֵין סִפְקָ בָּהּ. וְזֶה, שֶׁאֲנַחְנוּ כְּאֲשֶׁר נַחְלֻצְנוּ לְמָה שֶׁנַּחְלֻצְנוּ אֵלָיו מִן הַחֲבוּרִים^כ בְּתַלְמוּד הַתּוֹרָה וּבְאֹר מִשְׁפָּטֶיהָ, וְכּוֹנְנוּ בְּזֶה אֵל רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לֹא לְבִקְשַׁת שְׂכָר מִבְּנֵי אֲדָם וְלֹא לְכַבּוֹד, אֲלֵא לְהִישִׁיר וּלְבָאָר וּלְהַבִּין לְמִי שֶׁקִּצְרָה דְּעַתּוֹ וְתַבּוּנָתוֹ לְהַבִּין מַה שֶׁקִּדְּמָנוּ מִחֻמְרֵי הַתּוֹרָה זְכוּרָנָם לְבִרְכָּהּ, לְפִי מַה שֶׁחֲשַׁבְנוּ וְנִרְאָה לָנוּ שֶׁאֲנַחְנוּ קִרְבָּנוּ וְהַקְלָנוּ עֲנִינֵים רְחוּקִים עֲמִיקִים, וְקִבְצָנוּ וְחִבְרָנוּ עֲנִינֵים מְפֹרְזִים וּמְפֹרְדִים, וְיִדְעֵנו שֶׁאֲנַחְנוּ מְרוּיָחִים עַל כָּל פְּנִים. וְהוּא, שֶׁאֵם יְהִיָּה הָעֵנִין כְּמוֹ שֶׁחֲשַׁבְנוּ, מְהִיּוֹתָנוּ מְקַלִּים וּמְקַרְבִּים וּמְקַבְּצִים מַה שְׁלֵא עֲשָׂה כִּיּוֹצֵא בּוֹ אֶחָד מִמֵּי שֶׁהִקְדִּימָנוּ, כְּבָר עֲלָתָה בִּידְעֵנו תּוֹעֵלָת בְּנֵי אֲדָם וְהַגְּמוּל מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְאֵם אֵין הַדְּבָר כֵּן, וְלֹא עֲלָה מִדְּבָרָנוּ תּוֹסֶפֶת בְּאֹר, וְלֹא הִקְלַעַל מַה שֶׁחִבְרָנוּ זוּלָּתָנוּ מִן הַקּוֹדְמִים, עֲלָה בִּידְעֵנו הַגְּמוּל מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבָדוֹ, וְיֵשׁ לָנוּ כּוֹנְנָתָנוּ, וְרַחֲמָנָא לְבָא בְּעִי^כ.

וְצִיּוֹר זֶה הָעֵנִין הוּא אֲשֶׁר הִבִּיא הַלִּשׁוֹן וְהִידֵּי לְחִבְרָ בְּכָל עֵינֵי מַה שֶׁנִּקְרָה בּוֹ מַה שֶׁזְּכָרְנוּ מִן הַקְּבוּץ וְהַבְּאֹר.

ייתכן שהקורא יבין הפך כוונת הכותב

מטרת הכתיבה - לכוון לדברים שנשכחו

הַקְּדָמָה - תּוֹכֵן מְסוּיִם. הַפְּרוּשִׁים - הַמוֹטְעִים. הַמְּשֻׁנִּיִּים - הַמְּאִמְנִים בְּשְׁנֵי אֱלוֹהִים, אֶחָד טוֹב וְאֶחָד רָע. הַפְּנֵה - הִיסוּד. וְהִבְיֵאוּ - הַנּוֹצְרִים. וְסִפְקוֹ - נוֹלְדוּ סְפָקוֹת. מִן הַחֲבוּרִים - מִשְׁנֵה תּוֹרָה'. וְרַחֲמָנָא לְבָא בְּעִי - ה' רוצה את כוונת הלב.